

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА
КАФЕДРА ХОРЕОГРАФІЇ

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА:
ТВОРЧИЙ ПРОЄКТ З ПОЯСНЮВАЛЬНОЮ ЗАПИСКОЮ**
на здобуття освітнього ступеня Магістр
на тему: **ПОЕТИКА Т.Г.ШЕВЧЕНКА ЯК ДЖЕРЕЛО ОБРАЗНОСТІ ТА
ЗМІСТУ В ХОРЕОГРАФІЧНІЙ КОМПОЗИЦІЇ «ТОПОЛЯ»**

Виконала: здобувачка II курсу
групи МХР-31-22з
спеціальність 024 Хореографія
Сидоренко Тетяна Василівна
Керівник: доцент, заслужена
Артистка України
Шумілова В.В.

Актуальність

Творчість Т.Шевченка актуальна сьогодні, як ніколи. Минуло багато років, але кожне слово, написане Кобзарем, звучить пророчо, наче йдеться про сьогоднішній день.

«...Нема на світі України, немає другого Дніпра...» — український поет висловив в цих рядках своє прагнення до вільності та незалежності своєї країни. З огляду на події, які відбуваються в Україні, такі слова набувають особливого, емоційно-насиченого значення.

Творчість Шевченка визначається великою глибиною та емоційністю, яка пронизує патріотизм та любов до свого народу. Він став своєрідним моральним героєм, вдихаючи духовні цінності та національну гідність.

«Кобзар» поета визначається як важливий витвір, що віддзеркалює історію, соціальні проблеми та ідеали українського народу. Його творчість стала частиною колективної пам'яті та формувала основу для розуміння власної ідентичності. Шевченко вніс значний внесок у розвиток української літератури, відділившись від традицій, що існували до його часу. Він став першим, хто виступив як істинно народний поет, спроможний висловлювати глибокі почуття та прагнення українського народу.

Актуальність

Таким чином, Шевченко залишив свій непересічний слід як в історії літератури, так і в історії українського народу. Творча спадщина нашого народу є великим надбанням для сучасного покоління, з якого ми можемо черпати незліченні ідеї та шукати натхнення.

Поезія Тараса Григоровича – потужне енергетичне явище, яке заряджає кожного з нас. Хореографи-балетмейстри неодноразово надихалися творчістю Великого Кобзаря для своїх постановок і кожного разу знаходили щось нове, щось справді важливе для себе, ті думки і форми вираження, які підносять їх творчий потенціал до вершин досконалості.

Актуальність

Актуальність дослідження творчого проєкту "Поетика Шевченка як джерело образності і змісту в хореографічній композиції 'Тополя'" виявляється у кількох важливих аспектах.

Культурний контекст: дослідження актуальне в контексті української культури, оскільки Шевченко – ключова постать в історії та літературі України. Спроба розкрити його поетику через мову танцю відображає сучасний підхід до інтерпретації культурної спадщини.

Інтеграція мистецтв: об'єднання поезії і хореографії в одному проєкті сприяє інтеграції мистецтв. Такий підхід дозволяє перейти за межі традиційних форм виразу та створити нові, унікальні способи сприйняття та розуміння твору.

Естетика та виразність: актуальність полягає також у спробі з'єднати виразові можливості художньої мови танцю з поетичним світом Шевченка. Це відкриває нові горизонти для творчого вираження і може привести до унікальних художніх відкриттів.

Освіта та популяризація: проєкт може внести вагомий внесок у популяризацію творчості Шевченка серед різних верств суспільства, особливо молоді. Використання хореографії може зробити літературу більш доступною та зацікавлюючою для аудиторії.

Сучасне тлумачення теми: дослідження може внести своєрідний внесок у сучасне тлумачення тем Шевченкової творчості, привертаючи увагу до актуальних аспектів його спадщини, які можуть бути важливими для сучасного глядача.

Таким чином, творчий проєкт не лише вивчає історичну і літературну спадщину, але й надає можливість створити нові, інноваційні підходи до її тлумачення, роблячи Шевченкову поетику доступною та цікавою для різних поколінь.

Мета дослідження:

дослідити літературну спадщину Т.Г. Шевченка та розкрити поетику митця як джерело образності та змісту в хореографічній композиції «Тополя».

Для досягнення мети дослідження сформульовано наступні **завдання:**

1. проаналізувати історіографію та джерельну базу;
2. розкрити характеристику жіночих образів у творах Т.Г.Шевченка;
3. охарактеризувати творчу спадщина Кобзаря як джерело образності та змісту в хореографічному мистецтві;
4. висвітлити в хореографічній формі поетику Т.Шевченка, як ключове поняття досліджуваного феномену.

Об'єкт дослідження – творча спадщина Т.Шевченка.

Предмет дослідження – поетика Т.Г.Шевченка в хореографічній композиції «Тополя».

Методи дослідження обумовлені предметом і метою дослідження. В опрацюванні теми були використані наступні методи:

- історіографічний (для вивчення та аналізу наукової літератури);
  - фактологічний (для вивчення та аналізу архівних джерел);
  - культурологічний (для з'ясування функцій, які виконує література в хореографії);
  - системний (системний аналітичний підхід дозволить глибше розуміти мистецтвознавчий аспект творчості Тараса Шевченка та виявити його місце в контексті літературної та художньої культури).
-

Наукова новизна

Наукова новизна полягає у вдосконаленні підходів до використання літературних образів в хореографії, обґрунтуванню особливості поезики Т. Г. Шевченка як джерела образності та змісту в хореографічній постановці «Тополя».

Практичне значення дослідження

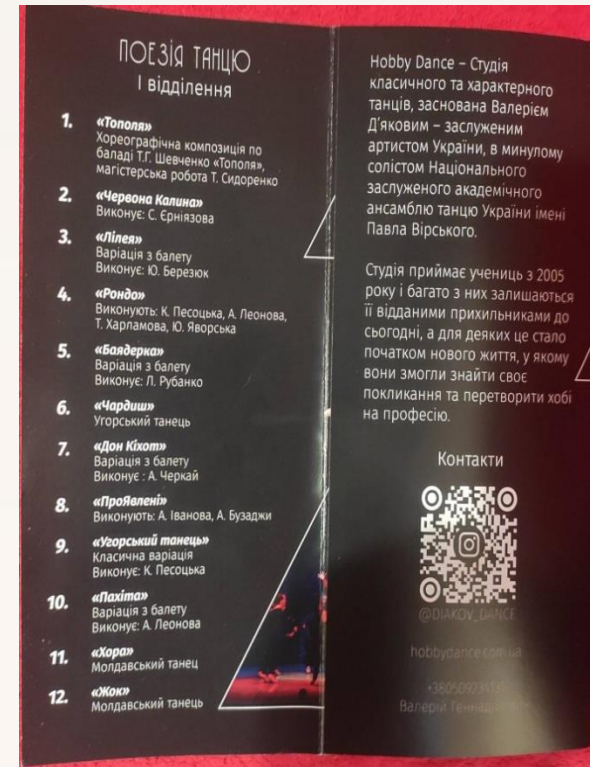
Такий дослідницький підхід, який поєднує поезію Тараса Шевченка з хореографічною композицією, може мати теоретичне та практичне значення в освіті і професійній підготовці у галузі хореографії. Результати отримані в ході дослідження, можуть допомогти збагатити хореографічну практику, розширити розуміння національної ідентичності та стати важливим ресурсом для освітніх та творчих ініціатив у галузі хореографії. Хореографічна композиція може бути використана в театральних постановках або виставах, що розширить репертуар хореографічних колективів та сприятиме їхній культурній різноманітності.

Апробації та публікації результатів дослідження

Участь у роботі VIII Міжнародної науково-практичної конференції. «Особливості роботи хореографа в сучасному соціокультурному просторі». Київ. 01-02 червня 2023р.

Частина творчої роботи була продемонстрована в концерті хореографічного колективу «Hobby Dance» на сцені муніципального академічного театру опери і балету дітей та юнацтва м.Київ. 11 червня 2023р.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ПРОЕКТУ

Історіографія та джерельна база дослідження

Жіночі образи у творчості Т.Г. Шевченка

Творча спадщина Кобзаря як джерело образності та змісту в хореографічному мистецтві

Висновки до розділу 1

У першому розділі нами було проаналізовано та досліджено значну кількість літературних та інформаційних джерел, що сприяли професійному створенню хореографічної композиції «Тополя».

Реалізації творчого проєкту сприяли наукові праці науковців та мистецтвознавців, які досліджували феномен творчості Великого Кобзаря, серед них Д. Антонович, О. Бігун, М. Грінченко, І. Дзюба, С. Задорожна, Б. Кокуленко, Ф. Колеса, Д. Ревуцький, С. Таранущенко, О. Яковина, В. Яцюк.

Нами доведено, що світова велич Т.Г.Шевченка охоплює багато факторів: визначним місцем у світовій літературі, вплив на читача та хід історичних подій, впровадження нових ідей, засобів у загальнолюдську культуру.

Було з'ясовано, що в поетичній творчості Тараса Шевченка, крім постатей народних визволителів, особливе місце посідає образ жінки: дівчини, сестри та його улюблений образ матері з дитиною. Героїні поета вміють не тільки терпіти злидні й страждання, а й мститися своїм лиходіям і поневолювачам.

На основі проведеного дослідження варто зазначити, що у віршах, драматичних і прозових творах митця можна знайти значну кількість колоритних танцювальних сцен та історичних відомостей про хореографічне мистецтво.

Встановлено, що джерелом для створення фабули хореографічної драматургії може бути, поезія Т. Шевченка. Багата спадщина Тараса Шевченка виявляється не лише у літературі, але й у мистецтвах, включаючи хореографію. Українська хореографія взяла на озброєння палке, емоційне слово Великого Кобзаря, та втілила його у виразних образах жінок у різних балетах.

Доведено, що «Лілея» К. Данькевича, «Оксана» В. Гомоляки, та «Відьма» В. Кирейка, «Про що верба плаче» П.Вірського, стали своєрідними шедеврами української хореографії, які відображають та відзеркалюють велику силу та красу жіночого образу, як це було зображено в творчості Шевченка. Кожен балет розкриває своєрідний аспект чи сторону жіночого світу, надаючи жіночим персонажам відповідний національний та культурний контекст. Ці постановки стали не лише важливим внеском в українське мистецтво, але й національною гордістю, яка підкреслює багатство та глибину української культури через об'єднання слова, музики та танцю. Образи, створені в цих балетах, наділені силою та виразністю, які допомагають глядачам занурюватися в світ української культури та відчувати Шевченкову спадщину в новому, мистецькому вимірі.

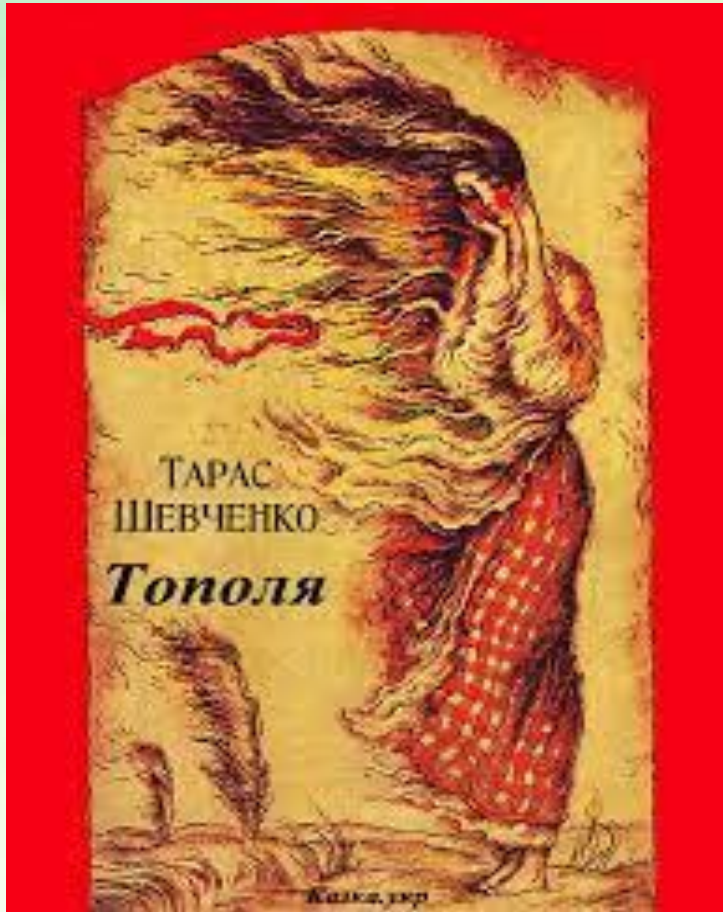
Дослідження розглядає, що творча спадщина поета дозволяє збагатити зміст хореографічних композицій глибиною образів і поетичною виразністю рухів. Але величезний творчий доробок Шевченка — це не лише скарбниця хореографічних образів. Це, перш за все, патріотичне виховання, приклад наслідування любові до Батьківщини в поєднанні з повагою до інших народів. Мовою своєї творчості Шевченко започаткував процес формування загальноукраїнської художньої творчості на національному рівні. Український народ завжди прагнув, щоб творча спадщина великого поета не втратила своїх шанувальників і глибокого значення для історії України.

Важко переоцінити роль культурної спадщини Шевченка в розвитку не лише суспільної та національної свідомості, а й у духовно-культурному становленні української молоді. Творча спадщина великого Кобзаря стала новим етапом у зростанні естетичної думки українського народу і визначила подальший розквіт української художньої культури на десятиліття вперед.

Отже, використання творчості Т. Шевченка створює можливості підняти на вищий рівень удосконалення українську художню культуру, сміливо підкреслити її національну самобутність.

РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЬО-АНАЛІТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ЗАДУМУ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ПОСТАНОВКИ «ТОПОЛЯ»

Обґрунтування вибору теми

Ми духовно збагачуємося творами великого Кобзаря. Кожна сторінка «Кобзаря» - це пізнання краси української мови і поезії, палкий заклик любити свій народ і край, милуватися природою нашого краю, любити і поважати традиції. Твори Шевченка і досі залишаються актуальними, нагадуючи нам про важливі цінності та завдання перед сучасним суспільством.

Обравши твір "Тополя" для хореографічної композиції є можливість створити вражаючий виступ, який не лише відобразатиме художній геній Шевченка, але й може вразити та захопити глядачів своєю глибиною та емоційністю.

Аналогія з тополями додає символізму і глибини образу. Тополі, ростучи уздовж шляхів, можуть втілювати очікування дівчат, що чекають своїх коханих, а також служити відзначенням справжнього кохання, яке переживає випробування та розлуки через важкі часи війни.

Інтерпретація твору «Тополя» засобами хореографії дає можливість передати глибокий зміст балади, підкреслюючи біль і драматизм тогочасного життя та кохання. Війна в Україні і балада "Тополя" мають спільні теми та сутність, обидві мають елементи драматизму, очікування, втрати та вірності.

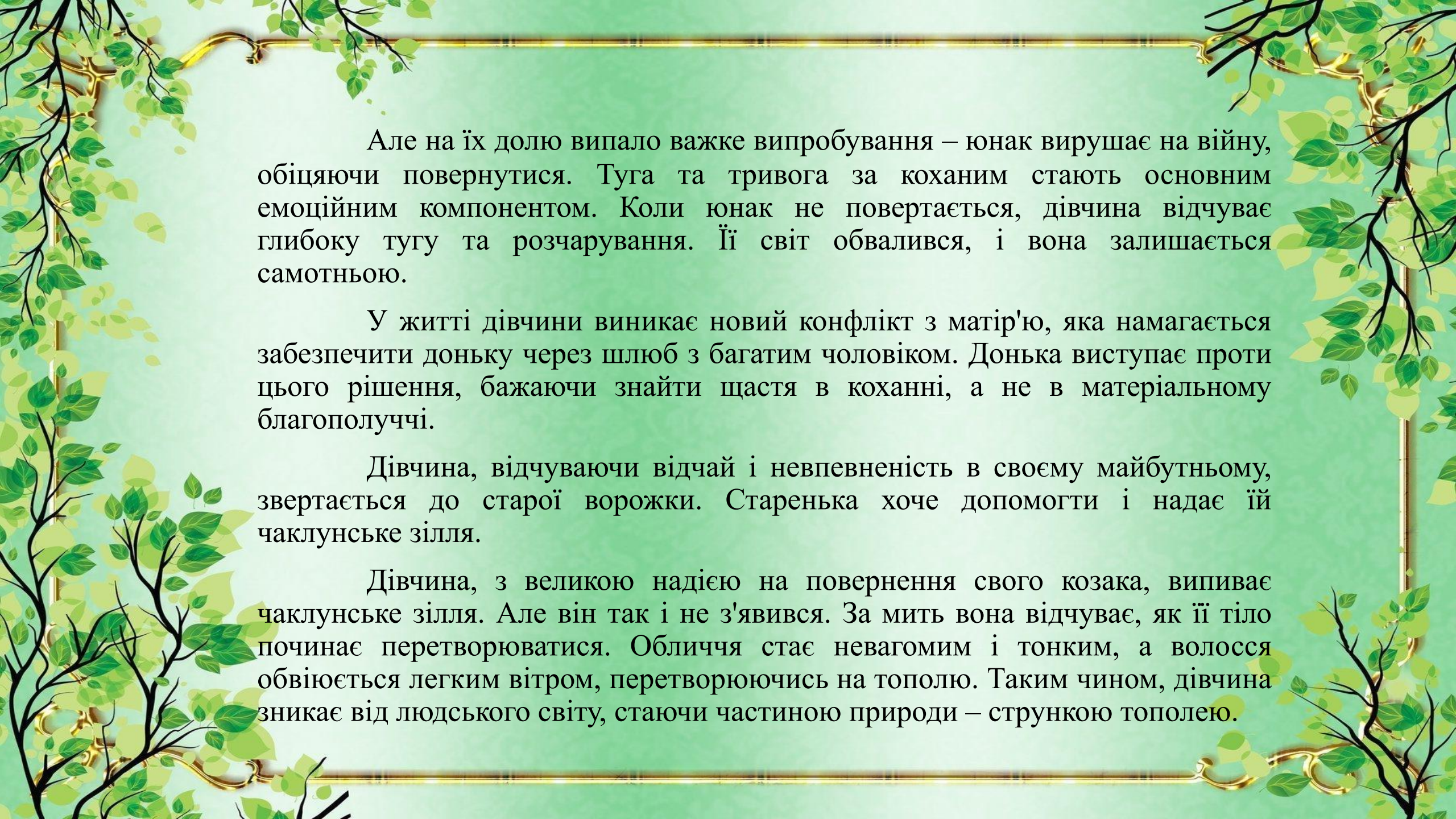
Лібрето

Край дороги у полі росла висока тополя. Зажурений бандурист, сидючи поруч співає сумну пісню про трагічне кохання, пов'язане з цим деревом. Молоді дівчата, які прийшли помилуватися природою, зацікавлюються співом бандуриста та його розповіддю про долю дівчини-тополі.

Розповідь бандуриста як все відбувалося...

Розпочиналася ця історія — веселим гулянням, яке об'єднало молодь у веселий та безтурботний час. Там, серед сміху і радості, взяло свій початок глибоке та палке кохання між дівчиною та юнаком. Їхня любов була сильною і палкою. Вони пообіцяли один одному вірність та кохання.

Але на їх долю випало важке випробування – юнак вирушає на війну, обіцяючи повернутися. Туга та тривога за коханим стають основним емоційним компонентом. Коли юнак не повертається, дівчина відчуває глибоку тугу та розчарування. Її світ обвалився, і вона залишається самотньою.

У житті дівчини виникає новий конфлікт з матір'ю, яка намагається забезпечити доньку через шлюб з багатим чоловіком. Донька виступає проти цього рішення, бажаючи знайти щастя в коханні, а не в матеріальному благополуччі.

Дівчина, відчуваючи відчай і невпевненість в своєму майбутньому, звертається до старої ворожки. Старенька хоче допомогти і надає їй чаклунське зілля.

Дівчина, з великою надією на повернення свого козака, випиває чаклунське зілля. Але він так і не з'явився. За мить вона відчуває, як її тіло починає перетворюватися. Обличчя стає невагомим і тонким, а волосся обвіюється легким вітром, перетворюючись на тополю. Таким чином, дівчина зникає від людського світу, стаючи частиною природи – стрункою тополею.

Ідейно-тематичний аналіз

Тема: розповідь включає в себе елементи кохання, вірності, трагедії та символіки природи. Тема кохання, де змальовується щирість, відданість, ніжність та незрадливість; дівчина відчуває біль втрати і смутку, через загибель козака, але її вірність та обіцянка кохання залишаються невмирущими.

Ідея: основною ідеєю є твердження, що справжнє кохання є невмирущим, і його вплив триває навіть після фізичної смерті; оспівування вірності та вічності почуттів і любові; незнищенності світлих і благородних людських почуттів.

Надзавдання: на основі твору Шевченка створити хореографічну композицію, за допомогою якої донести до глядача всю глибину краси української культури, поезії і танцю.

Вид: народно-сценічний

Жанр: лірико-драматичний

Форма: хореографічна композиція

Драматургічна побудова

Експозиція: край дороги висока тополя. Оспівування кобзарем сумної долі дівчини-тополі.

По діброві вітер виє,

Гуляє по полю,

Край дороги гне тополю

До самого долу.

Стан високий. лист широкий

Марне зеленіє.

Кругом поле, як те море

Широке синіє.

Зав'язка: гуляння – весела молодь, яким подобається проводити час разом. Кохання дівчини і козака.

Розвиток дії: похід козака на війну. Страждання дівчини після розлучення з козаком.

Бажання матері віддати доньку за старого багатія.

Кульмінація: дівчина просить допомоги у ворожки, яка дає їй диво-зілля. Кульмінаційний момент полягає в драматичному перетворенні дівчини в тополю, що вражає своєю символікою вірності глибокого почуття, але одночасно свідчить про її самотність та невдачі в коханні.

Розв'язка: Зілля дива наробило дівчина тополею стала. Одинока дівчина-тополя край дороги.

Музичне оформлення

Поезія Шевченка вплинула на формування національного музичного канону через використання народних мелодій та тем у своїх віршах. Його твори нерідко оброблялися і перетворювалися в народні пісні, що долучилося до величезної популярності його творінь серед різних верств суспільства.

Вплив поетичного слова Тараса Шевченка на українську музику був величезним, і багато композиторів відгукнулися на його творчість, створюючи музику, яка доповнює та втілює поетичні образи та ідеї Шевченка.

Вагомий внесок у музичне втілення творів Шевченка внесли: Микола Лисенко, Олександр Рубець, Степан Гулак-Артемівський, Григорій Гладкий, Ярослав Степовий, Леонтій Ревуцький, Борис Лятошинський, Микола Радзієвський, Валентин Ступницький, Михайло Вериківський, Євген Станкович та багато інші композиторів.

Музика, створена на основі поезій Шевченка, стала частиною культурного надбання України, надала свій внесок у розвиток національної музичної традиції та підкреслила важливість творчості великого українського поета.

Музичне оформлення хореографічної композиції «Тополя» складається з різних українських народних мелодій, а також пісень, які є уривками твору Шевченка. Так, в експозиції і розв'язці, звучить українська пісня «По діброві вітер виє» у виконанні вокально-інструментального ансамблю «Смерічка», музика Миколи Лисенка, текст пісні уривок балади «Тополя» Т.Шевченка.

Також, у сцені перетворення дівчини на тополю, використали українську пісню «Плавай, плавай лебедонько» у виконанні українського музичного гурту EtnoGen. Музичний розмір – 2/4. Текст пісні – уривок балади «Тополя» Т.Шевченка.

Для постановки хореографічної композиції «Тополя» були підібрані українські народні мелодії у виконанні Національного оркестру народних інструментів України. «Українські варіації». Музичний розмір – 2/4. «Фантазії для бандури». Музичний розмір – 3/4.

Серед світових геніїв важко назвати ім'я поета, вірші якого перелились би таким широким потоком у музичні твори. Шевченко і музика – величезна за розміром і багатогранна за змістом царина в духовному житті українського народу.

Шевченкова поезія стала частиною української музичної культури її можна почути в різних жанрах, від народної музики до сучасного популярного мистецтва. Його слова стають важливою частиною концертів, фестивалів та музичних подій, які підкреслюють силу і глибину Шевченкового творчого спадку в українській культурі.

Костюми виконавців

Вбрання кобзаря:

біла вишита сорочка,
білі полотняні штани,
на ногах червоні чоботи,
на голові капелюх

Вбрання дівчини-тополі:

світло-зелена сукня
декорована тканиною
коричневого кольору
та поясом з листя,
на голові віночок з листя

Костюми виконавців

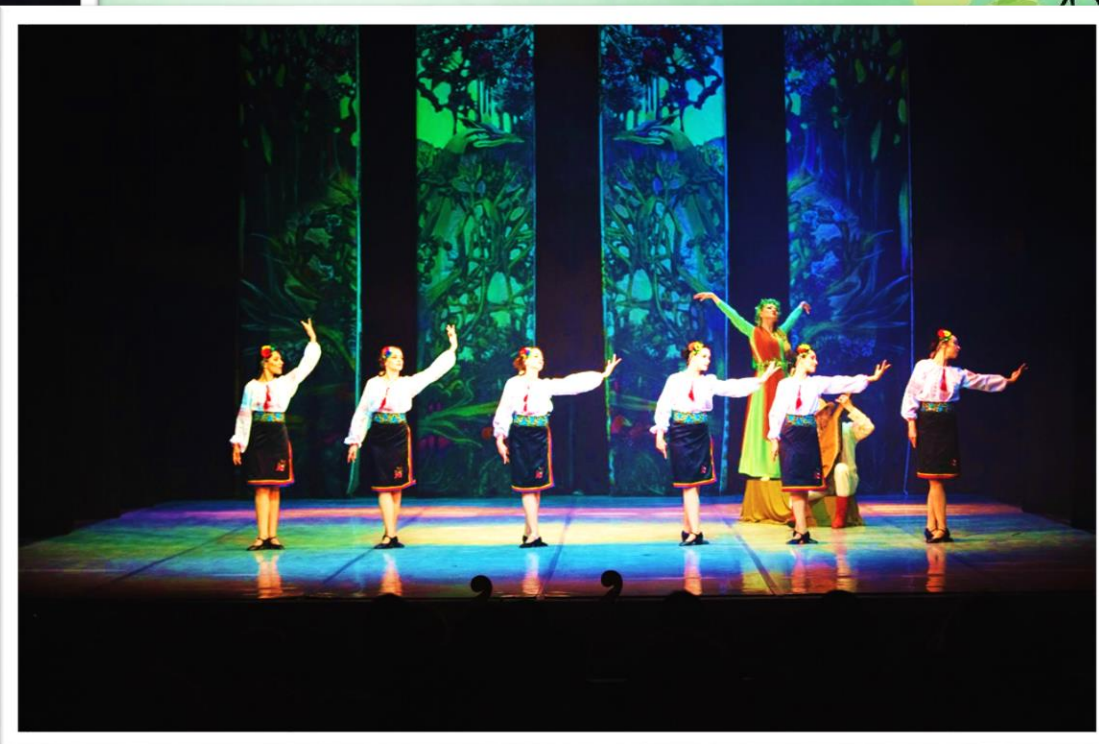
Вбрання головної героїні:

вишита сорочка, плахта з двох полотнищ, зшитих вздовж до половини, синього кольору, стан оперезаний червоною крайкою. На голові стрічки з квітами. Туфлі чорного кольору

Вбрання козака:

вишита сорочка, червоні штани широкого крою, подібно до шароварів. Підперезаний синім поясом. Червоні чоботи

Костюми виконавців

Вбрання дівчат:

білі вишиті сорочки та плахти, підперезані крайкою, на голові стрічки з квітами. Взуті в чорні туфлі

Костюми виконавців

Вбрання матері:

вишита сорочка, широка спідницю, фартух, що декорований поперечними смугами, однотонна коричнева оздоблена по краю чорним оксамитом корсетка з вільним кроєм спереду і підкреслюючи стан ззаду. Намисто. На голові очіпок. Взуття – чорні туфлі.

Вбрання багатія:

червона, розшиита золотистою шовковою тасьмою, свитка, довжиною нижче колін. Вишита сорочка, темно-зелені штани широкого крою, подібно до шароварів, пояс червоного кольору, чоботи чорного кольору. На голові конічна смушева шапка.

Костюми виконавців

Вбрання ворожки:

чорна сукня, підперезана чорним поясом.

На голові чорна квітчаста хустка. Взуття – чорні туфлі.

Висновки до розділу 2

У другому розділі подано художньо-аналітичні основи реалізації творчого задуму хореографічної композиції «Тополя».

Проведено ідейно-тематичний аналіз, досліджено основну тему та ідею хореографічної композиції «Тополя» за твором Т.Г.Шевченка.

Подано лібрето, в якому висвітлено тему пристрасного кохання між молодим чоловіком та дівчиною, важкі миті розлуки, коли він вирушає на війну і не повертається. Героїня переживає глибоку тугу за коханим і прагне знайти щастя. Виникає конфлікт із матір'ю, яка примушує доньку вийти заміж за старого та заможного. Незаохочена у такому шлюбі, дівчина звертається за допомогою до старої ворожки, яка дарує їй чарівний засіб. Ворожіння досягає кульмінації, перетворюючи її на тополь – символ самотньої дівчини, яка не знаходить щастя та вірності глибокого почуття у житті.

Також, у даному розділі чітко визначено форму, жанр, вид твору. Описано композиційно-архітектонічну побудову, що чітко відповідає усім законам драматургії та складається з п'яти взаємопов'язаних частин. Подано сценарно-композиційний план з усіма деталями до кожного хореографічного епізоду: назва, склад виконавців, освітлення сцени, реквізити, музичний супровід. Прописано характеристику дійових осіб хореографічної композиції «Тополя».

В даному розділі надається стисла характеристика музичного супроводу до кожного епізоду творчого проєкту. Підбір музичного матеріалу відбувався у відповідності до теми та характеру хореографічної композиції «Тополя».

Сценічні костюми для хореографічної композиції «Тополя» було підібрано на основі українського традиційного строю XVIII – XIX ст. (У селах України зберігався традиційний одяг, сформований у цілісний комплекс – стрій, на основі національного вбрання українців XVIII – XIX ст.)

Висновки

Результати проведеного нами дослідження дали змогу сформулювати такі висновки, а саме:

1. На основі аналізу дослідження історіографії та джерельної бази з'ясували феномен поезики Т.Г. Шевченка. Вважаємо, що в нашому сьогоденні є актуальними і доцільними твори Шевченка, яким судилося пройти крізь віки і залишитися невмирущою і могутньою силою. Творчість Великого Кобзаря вважаємо духовною основою формування української нації, бо спадщина митця, для українців усіх поколінь – є могутнім джерелом національної свідомості, справжнім носієм національної ідеї, втіленням боротьби за кращу долю та вільне життя.

2. Проаналізувавши та систематизувавши зібрану інформацію, було та з'ясовано, що Тарас Шевченко створив вражаючі, неперевершені жіночі образи. Результати проведеного нами дослідження дали змогу сформулювати такі висновки, а саме:

3. На основі аналізу дослідження історіографії та джерельної бази з'ясували феномен поезики Т.Г. Шевченка.

Вважаємо, що в нашому сьогоденні є актуальними і доцільними твори Шевченка, яким судилося пройти крізь віки і залишитися невмирущою і могутньою силою.

Творчість Великого Кобзаря вважаємо духовною основою формування української нації, бо спадщина митця, для українців усіх поколінь – є могутнім джерелом національної свідомості, справжнім носієм національної ідеї, втіленням боротьби за кращу долю та вільне життя.

4. Проаналізувавши та систематизувавши зібрану інформацію, було та з'ясовано, що Тарас Шевченко створив вражаючі, неперевершені жіночі образи.

Висновки

5. Вважаємо, що в нашому сьогоденні є актуальними і доцільними твори Шевченка, яким судилося пройти крізь віки і залишитися невмирущою і могутньою силою.

6. Творчість Великого Кобзаря вважаємо духовною основою формування української нації, бо спадщина митця, для українців усіх поколінь – є могутнім джерелом національної свідомості, справжнім носієм національної ідеї, втіленням боротьби за кращу долю та вільне життя.

7. Проаналізувавши та систематизувавши зібрану інформацію, було та з'ясовано, що Тарас Шевченко створив вражаючі, неперевершені жіночі образи.

8. Таким чином, через призму хореографічної композиції «Тополя», нами визначено, що тополя – символ, який став своєрідним втіленням багатьох дівчат, які чекають на повернення свого коханого, з надією вдивляючись вдалечінь.

Висновки

Підсумовано, що теми, які пов'язані з історією нашої країни, життям і побутом українського народу – є найактуальнішими темами в сучасній народній хореографії. Творчість Т.Г.Шевченка – скарбниця для створення хореографічних образів, прояв любові до національної спадщини, до Батьківщини.

Отже, досліджена тема дасть можливість повніше використовувати спадщину Великого Кобзаря для написання статей та публікацій, для створення хореографічних постановок, з метою популяризації творчого спадку Шевченка.

Дякую за увагу!

